

Sotsiaalministeerium

info@sm.ee

Teie 10.07.2025 nr 1.2-2/26-9

Meie 14.08.2025 nr 47

Eesti Puuetega Inimeste Koja seisukoht Psühhiaatrilise abi seaduse (ohjeldusmeetmete regulatsiooni kohaldamisala laiendamine) eelnõule

Eesti Puuetega Inimeste Koda (EPIKoda) tänab kaasamise ja arvamuse küsimise eest.

Toetame põhimõttelist plaani laiendada ohjeldusmeetmete kohaldamisala kuna vajadus ohjeldusmeetmete kohaldamiseks intensiivravis, EMO-s või kiirabis on eluline reaalsus ning vastava õigusliku aluseta on ohjeldusmeetmete rakendamine lubamatu. Samas juhime tähelepanu asjaoludele, mis vajavad täiendavat arutelu:

1. Esitasime Sotsiaalministeeriumile 15.05.2025 seisukoha ka psühhiaatrilise abi seaduse kohaldamisala laiendamise väljatöötamiskavatsusele (VTK), milles märgitu juurde jääme ka eelnõu raames. Sotsiaalministeerium tõstatas VTK- s küsimuse regulatsiooni paiknevuse osas, mille osas leidsime, et vastav regulatsioon ei peaks paiknema psühhiaatrilise abi seaduses (PsAS), vaid pigem tervishoiuteenuste korraldamise seaduses (TTKS). Leiame jätkuvalt, et ühtse arusaama ja selguse huvides on kõige asjakohasem lisada ohjeldusmeetmete laiendatud regulatsioon TTKS-i. Piirdudes regulatsiooniga PsAS-s võib tekkida arusaam, et meetet võib kohaldada ainult psühhiaatrilise abi korras ravile võetud patsientidele mitte patsientidele, kes võivad kehalisest haigusest/ajutisest psüühikahäirest/otsusevõimetusest tingituna vajada ohjeldusmeetmete kohaldamist. Lähtudes eeldusest, et ohjeldusmeetmete laiendamise vajadus on suunatud eelkõige somaatiliste haigustega patsientidele, kelle puhul ei ole meetme kohaldamise eelduseks psüühikahäire olemasolu RHK mõttes leiame, et vastav regulatsioon peaks paiknema kas TTKS-s või võlaõigusseaduse 41.peatükis, mille § 767 reguleerib tervishoiuteenuse osutamist otsusevõimetule patsiendile.

2. Lisaks tõstatame taaskord küsimuse *otsusevõime hindamise* aluste kohta. Oleme seisukohal, et riiklikul tasandi tuleb tervikdokumendina/juhisena luua otsusevõime hindamise alused ja kriteeriumid, mis on praktiliseks töövahendiks arstidele ning omab olulist kaalu ka patsiendi jaoks. Otsusevõime hindamise vahend on tööriistaks arstile, kes peab ohjeldusmeetme kui inimese õigustesse maksimaalsel määral sekkuva meetme kohaldamisel kaaluma meetme

õigustatust. Vastava juhiseta on aga tervishoiutöötajal otsuse tegemisel lubamatult suur subjektiivne kaalutlusruum, mis võib tekitada võimaluse meetme väär- või liigkasutuseks.

3. Eelnõu kohaselt on sihtgrupiks psüühikahäirega patsient, psüühikahäire on PsAS tähenduses kehtivale rahvusvahelisele psüühika-ja käitumishäirete klassifikatsioonile vastav psüühiline seisund või käitumishäire.

Eelnev võimaldab järeldada, et ohjeldusmeetet saab ka kehaliste põhihaiguste ehk laiendatud kohaldamisala korral kasutada üksnes siis, kui inimesel on diagnoositud psüühikahäire. **Arvestades asjaolu, et mitteadekvaatset käitumist võib esineda sageli ka lühiajaliselt (nt narkoosi järgselt, tugevate valude korral, diabeedist tingitud veresuhkru kõikumiste ajal, värske trauma või muu vaimselt raske üleelamise järgselt jms), siis ei tohi meetme kohaldamise eelduseks olla psüühikahäire diagnoosimine.** Viidatud käitumine põhjustab vale/ülediaagnoosimist, mis ei ole lubatav ning tekib võimalus, et teatav sihtgrupp, kes meetet vajab, kuid kelle puhul alust psüühikahäire diagnoosimiseks ei ole siiski vajalikku abi ei saa. Lähtudes eeltoodust palume eelnõu sõnastust muuta selliselt, et see annaks võimaluse ja õiguse kasutada muude eelduste täitmise korral ohjeldusmeetet ka inimese puhul, kellel ei ole enne meetme kohaldamist psüühikahäiret diagnoositud ega diagnoosita seda ka meetme kohaldamise ajal ega järgselt.

4. Eelnõu seletuskirjas on selgitatud, et ohjeldusmeetme rakendamise otsuse võib langetada “iga selleks pädev tervishoiutöötaja”, suurem otsustusõigus on ka “professionaalsetel ja pädevatel” õdedel, ohjeldusmeetmeid tohib rakendada ainult “vastava pädevuse saanud töötaja”. Pädevus saamiseks peab iga TTO korraldama oma personalile täienduskoolituse, koolituse maht ja vorm ei ole kindlaks määratud.

Rõhutame, et kõikidele osapooltele, eelkõige patsientidele peab juba eelnõu tasandil olema üheselt selge asjaolu, kes on viidatud “pädev ja professionaalne (tervishoiu)töötaja”. EPIKoja hinnangul saab vastavaks töötajaks olla vaid arst või õde, kes on läbinud vastava täiendava koolituse.

Lisaks kordame, et tervishoiutöötajate teadlikkuse tõstmine peab tähendama põhjalikke ja regulaarseid ehk korduvaid koolitusi, mis peavad lisaks meetmete kohaldamise õiguslikele ja praktilistele alustele, dokumenteerimise nõuetele, andmekaitsele jms hõlmama ka meetme kohaldamise aluseks oleva patsiendi tunnetust ja vaadet meetme kohaldamisele selle ajal ja järgselt. EPIKoja seisukoht on, et arvestades muudatuse ulatust ja sekkumist inimese põhi-ja

inimõigustesse ei saa koolituse sisustamist jätta iga TTO enda määratleda, vaid vastav koolituskava peab olema reguleeritud Sotsiaalministri määruse tasandil.

5. Tõstatasime VTK-le esitatud seisukohas küsimuse ka ohjeldusmeetmete kohaldamise reguleerimise vajaduses sotsiaalhoolekandes ja hariduses. Eelnõu seletuskirjas on selgitatud, et *sotsiaalvaldkonnas on vastava regulatsiooni vajadus hetkel analüüsimisel ning kavandatavad muudatused töötatakse välja tervishoiuvaldkonna muudatuste eeskujul. Üheks oluliseks põhjuseks, miks sotsiaalvaldkonnas ei ole veel vastavat regulatsiooni kehtestatud on käimasolev kinnise lasteasutuse teenuse ja erihoolekande süsteemi ümberkorraldamine. Seetõttu tuleb ohjeldusmeetmete regulatsiooni kujundamisel arvestada ka paralleelselt muudetavate teenusmudelitega, et tagada terviklik ja kooskõlas olev õigusraamistik*

Mõistame, et käesolev eelnõu reguleerib ohjeldusmeetmete kohaldamist üksnes tervishoiuteenust osutamisel, kuid arvestades teema olulisust ning Sotsiaalministeeriumi vastutusala, mis hõlmab ka sotsiaalvaldkonda peame vajalikuks rõhutada, et kuigi EPIKoda ei ole senini vastavatesse aruteludesse/analüüsi protsessi kaasatud, siis soovime olla sisulises arutelus juba võimalikult algses analüüsi etapis.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Maarja Krais-Leosk

Tegevjuht

Kristi Rekand

Jurist

kristi.rekand.@epikoda.ee

tel +372 6715909